

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 193 ՏԱՐՆԵԻՄԵԿԵՐՈՒՄ ՏԱՐԻ ԵՐԵՎԱՆԻ, 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1894

ԵՐԵՎԱՆԻ, 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ ՏԱՐՆԵԻՄԵԿԵՐՈՒՄ ՏԱՐԻ, № 193

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 կ. ամիսը՝ 1 ռ., հատուկ՝ 5 կոպեկ
բաժանորդ գրուած են թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը

Խմբագրատան հասցեն՝ Тифлис. Редакция «Нор-Дар»
կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատանը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերէն) ժամը 9 իր մինչև 2-ը: Յայտարարութիւնները ընդունուած են ամեն լիզուներով Յայտարարութիւնների բառին 2 կ., լրագրների համար կրկնապատիկ

1895-ին (ՏԱՐՆԵԻՄԵԿԵՐՈՒՄ ՏԱՐԻ) ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԴՐԱՎԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ-ԴԱՐ ԱՄԵՆՈՐԵԱՅ ԹԵՐԹԸ

Կրթատարակուի նոյն դիրքով եւ ծրարով ամեն օր, բացի կիրակի եւ տոներէն ձեռնուող օրերէն:
(Տարեկան ընթացքում, «Նոր-Դար»-ը լոյս կը տեսնէ առնուազն 220—225 անգամ)

«ՆՈՐ-ԴԱՐ» Ը ՍՏԱՆՈՒՄ Է ԵՒ ՍԵՊԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«Նոր-Դար»-ի տարեկան գինն է 10 ռուբլի, վեց ամսուանը՝ 6 ռուբլի, թիֆլիսից դուրս՝ ամիսը 1 ռ. 50 կ., հատուկ գուրար՝ 7 կ., թիֆլիսում՝ 5 կոպե:

ԵՐԵՎԱՆԻ, ԹԻՒՐԿԻԱՅ ԵՒ ԱՅՂ ՀԵՌԱՐԵՐԵՐԻ ԲԱԺԱՆԱՐԳՆԵՐԸ ՎՃԱՐՈՒԹ ԵՆ ՏԱՐԵԿԱՆ 40 ՓՐԱՆԿ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅ ԲԱԺԱՆԱՐԳՆԵՐԸ ՎՃԱՐՈՒԹ ԵՆ ՏԱՐԵԿԱՆ 8 ՊԱՐԱՐ:

«Նոր-Դար»-ին բաժանորդ են գրուած իւրաքանչիւր ամսի 1-ից միայն:

ԹԻՖԼԻՍԻՄ ԲԱԺԱՆԱՐԳ ԵՆ ԳՐԱԴԱՆ ԲԵՐԷՆՆԵՐ «ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ԽՈՐԴԱՐՈՒՄ:

Խմբագրատանը գտնուած է Պաշտօնական փողոցում, Ալուսիի դիմաց:

Ստար քաղաքներից բաժանորդ գրուողները դիմում են խմբագրութեանը այս հասցեով՝ Тифлис, въ Редакцію ежедневной газеты «НОРЪ-ДАРЪ» կամ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal «Nor-Dar».

Խմբագրութեան հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆԿԱՆ ՍՊԱՆԿԱՐԱՆԱՆ

Ծանոթութիւն. — Առաջիկայ 1895 թ. համար «Նոր-Դար»-ի բաժանորդագրութիւնը բացուած է: Առաջիկայ տարուայ համար նա բաժանորդ գրուողը բաժանորդագրութեանը ուղարկած օրից կարող է ստանալ «Նոր-Դար»-ի լոյս տեսնող համարները չէ:

ԿՐԱԿԻՑ ԱՊԱՅՈՎՈՐ ՄՈՍԿՈՒՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԹԻՒՆ, ՈՐ ՄՏՏՐԱԾ Է ԼՐԻՒ ԵՒ ԱՌԱՋԵՆԻ ԿԱՑ՝ Է 2,000,000 Ր. ՊԱՇՏԵՍԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԹԻՒՆ 2,000,000 Ր.

Կրակից ապահովող ՄՈՍԿՈՒՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՐՇՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՐԱՆՈՎ ԵՐԱՐԱՐԱՐՈՒԹ Է Ի ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ, ՈՐ ՆՐԱ ԳԼԽԱՐՈՐ ԳՐԾԱԿԱՂ ՆՆԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ Է ԱՂ. ԱՌԱՋ ԻՌՈՒՄԵՆՈՎՈՎ ՎԼԵՍՏ, ԹԻՖԼԻՍ ԲԱՐՈՒՐՈՒԹ Է ԶՐԴԱԿԱՅԸ ԸՆԴՈՒՆԵՐՈՒ ԱՆՉԱՐԺ ԵՒ ԶԱՐԺԱԿԱՆ ԱՄԵՆ ԵՄԵԱԿ ԿԱՅԵՐ ԿՐԱԿԻՑ ԱՊԱՅՈՎԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ:

Կրակից ապահովող Մոսկովայի Ընկ. գլխաւոր գործակալ ԱՌԱՋ ԻՌՈՒՄԵՆՈՎՈՎ ՎԼԵՍՏԻՒՆ ԻՒՐ ԻՅԵԱՂ ԱՅՂԱՅԻՆ ՆՆԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀԻՄՈՒՆ ՎՐԱՅ, ԱՊԱՅՈՎ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՅՆ ԱՄԵՆԻՔԻՆ, ՈՐՈՒՆԵՐ ԳՆԱԿԱՆՈՒԹ ԵՆ Ի ԳԵՂԱՍ ՀՐԵՀՆԵՐԻ ԱՊԱՅՈՎԵՐ ԵՄԵՆ ԱՆԱԿԱՆՉԱՐԺ ԿԱՅԵՐ, ԱՅՆ Է՝ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՐԱՆՆԵՐ, ԳՐԾԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՐՀԵԱՍՏԱՆՈՅՆԵՐ, ՆՈՐԱՅԵՆ ԵՒ ԶԱՐԺԱԿԱՆ ԿԱՅԵՐ (ԿԱՏԱՐԱՆԵՐ ԵՒ ՏՆԱՅԻՆ ՈՐԻՉ ԱՐԱՐԱՐԱՆՆԵՐ), ԱՐԱՐԱՆԵՐ ԵՒ ԱՅԼՆ, — ԳԵՂԱՅԻՆ ԻՐԵՆ, ԳՐԾԱԿԱՅԻՆ, ԻՒՐ ԸՆԿԱՎԱՅԻՐՈՒԹՈՒՆՆԵՐ ԲԱՐՈՒՐՈՒՄ ԲԱՐՈՒՐՈՒՄ, ԳՐԾԱԿԱՅԻՆ, ԻՒՐ ԸՆԿԱՎԱՅԻՐՈՒԹՈՒՆՆԵՐ: Ն. 17.

319)

3—2.

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՐՈՒՄ

Առաջնորդող. — Բարաքական աշխարհի անցնալից եւ ճեղքալից:

ԲՐՈՆԻԿՈՆ. — Ներկայ Ա-ի և Ա-ի քաղաքացիական ճեղքալիցի պատկերացումը: Այսինքն Վալսերուհու ձեռնարկն օրը: Անգլիայի առաջագործութիւնը Բ. դրան: Անգլիական հայաստանի մտադրութիւնը: Բրիտանական զենայանի բողոքները: Մեքսիկայի արքայի սինդիկատի անգամ: Ներկայից ճեղքալիցի մտադրութիւնը: Նուազանգիտները: Փոխալիցի փոփոխութիւնը: Ներկայից ճեղքալիցի արտօնեալ արտօնութիւնը: Անգլիական ճեղքալիցի: Յիսթորիկը: Սուրամից: Անգլիայից: Ֆինանսիսի ծախքը լուսաւորութեան գործում:

Հոգալից խնդրել Դադալի գաւառում:

Դեղքեան ճեմարանի մատենադարանը (վերջ):

Թշուալից օւթ լուսնի. — Բաւալսի:

Բաւալսի. — Ֆրանսիս: Աւալսիստի Գերմանիս:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Բաւալսի օւթ. — Եթէ ճաւաղակ (վերջ): Տեղեկատու: Յայտարարութիւններ:

Թիֆլիս, 14 Նոյեմբեր, 1894 թ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՆՑԵՆԱԿԱՆ ԼԻՑԻՆԵՐԻԱՅ

Ա.

Կայր Ալեքսանդրի անուանի մահով եւրոպական պետութիւններէ մինչեւ յաւանաւոր յարաբերութիւնները ըստ երևոյթին հիմնաւոր փոփոխութիւններն են եւ թարգմանութիւնը:

Յայտնի է, որ գերմանական կառավարութեան նախաձեռնութեամբ եւրոպական գաղակցութիւն կազմուեցաւ եւրոպական խա

ղաղութիւնը պահպանելու համար:

Այդ եւրոպական գաղակցութիւնն կազմող պետութիւններն են Գերմանիան, Աւստրիա-Ունգարիան և Իտալիան:

Մեծ պետութիւններէ՝ Ռուսիան, Անգլիան և Ֆրանսիան կապուած չեն եւրոպական գաղակցութեան հետ:

Այդպիսով Ֆրանսիան, 1870-ի չտեսնուած պարտութիւնը կրելուց յետոյ, մնում էր մինչեւ վերջին տարիները իրեն մի անգոր պետութիւն՝ Եւրոպայում առանձնացած, նրա ձայնը միջազգային խնդիրներում երկրորդական, երրորդական նշանակութիւն միայն կարող էր ունենալ:

Ֆրանսիայի այդ ընկած դրութեան պահպանութեանը մեծապէս նպաստում էր վերը յիշուած եւրոպական գաղակցութեան գոյութիւնը:

Միւս պետութիւններէ մէջ մի ուրիշ գաղակցութիւն չկար, որ կարողանար աշխարհում դիմադրել նրան և օգնել Ֆրանսիային դուրս գալու իւր առանձնացած դրութիւնից:

Անգլիան աւելի Ասիայում գործ ունենալով՝ իրեն չէզոք էր պահում, և եւրոպական մեծ պետութիւններէ գործերին չէր խառնուում:

Այդ դիրքը համապատասխանում էր Անգլիայի շահերին ու նրա աւանդական, եսական քաղաքականութեան:

Անգլիան ուրիշ կերպ էլ չէր կարող վարուել, քանի որ նա ռուսական քաղաքականութեան միշտ կասկածով էր վերաբերում և Ռուսիային իւր ամենամեծ թշնամին էր ճանաչում Ասիայում: Միմիայն Ռուսիայի հանգուցեալ Կայսր Ալեքսանդրն էր, որ բարեկամութեան ձեռք մեկնեց Ֆրանսիային և հանեց նրան առանձնացած դրութիւնից:

Ճշմարիտ է, Կրօնշտատի և Տուլոնի այցելութիւններից և ընդունելութիւններից յետոյ էլ Ֆրանսիայի և Ռուսիայի միջև գրաւոր ոչ մի գաղակցութիւն չէ կապուած, բայց մտքով ու սրտով այդ երկու ազգերը միմեանց հետ կապուել են:

Այդ ամենից լուս և զօրաւոր կերպով արտայայտուեց Կայսր Ալեքսանդրի մահով: Ֆրանսիացիները հանգուցեալ Կայսրի մահը իրեն ազգային դժբաղդութիւն համարեցին ու չտեսնուած յարգանքներ մատուցին ի Տէր հանգուցեալ Կայսրի յիշատակին:

Ֆրանսիայի գաղակցութիւնը Ռուսիայի հետ անկոտկածելի է, և

այսօր Ֆրանսիան գրեթէ իւր նախկին նշանակութիւնն է ստացել ու դիրքին հասել՝ Ռուսիայի շնորհիւ:

Ուշագրութեան արժանի է առանձնապէս այն հանգամանքը, որ հանգուցեալ Կայսր Ալեքսանդրի մահով Անգլիան էլ մօտենում է Ռուսիային և առանձին հաւատով է վերաբերում դէպի Ռուսիայի խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը:

Ամբողջ քաղաքական աշխարհում մեծ տպաւորութիւն գործեց տարիներէ՝ պահպանողականների պարագլուխ մարքիզ Սալբերիի այդ մտքով խօսած ճառը: Պատկառելի մարքիզը խոստովանում է, որ ինքն առաջ միշտ խեղճաբով է նայել ռուսաց կառավարութեան քաղաքականութեան վրայ, բայց իւր կառավարութեան վերջին տարիներում համոզուել է, որ Ալեքսանդր Կայսրը ճշմարտասէր խաղաղութեան բարեկամ է եղել ու պահպանող:

Ի նկատի առնելով, որ իտալական ազգի մի մասն աւելի հասնում է դէպի Ֆրանսիան և չէ կամենում, որ Իտալիան եւրոպական գաղակցութեան մէջ մնայ, իսկ Աւստրիա - Ունգարիայում ապրող սլաւեան ազգերը սկզբից արդէն դէմ էին եւրոպական գաղակցութեան, ընդունում է, որ անգլիական կառավարութիւնը ռուսականին մօտենալով, դիւրութեամբ կարող է հիմնուել ռուս-ֆրանսիական-անգլիական գաղակցութիւնը:

Եւրոպական գաղակցութեան դէմ գործող քաղաքագէտներն և թերթերը Գերմանիային այն առանձնացած դրութեան մէջն են երևակայում, ինչ դրութեան մէջ որ գտնուում էր Ֆրանսիան 1870—71 թուականների պատերազմից անմիջապէս յետոյ:

Եթէ քաղաքական այդ նոր հիմնարկի գլուխ գալու լինի, պէտք է ընդունենք, որ եւրոպական պետութիւնների միջև տիրող յարաբերութիւնները հիմնովին փոփոխուած են:

Ինչ կասէ Բիսմարկը, երբ տեսնէ Գերմանիային առանձնացած, ու անգոր:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Ներկայումս, Նոյեմբերի 14-ին, Նորին Մեծութիւն թագաւոր Կայսր Նիկոլայ II-ի և Մեծ Իշխանուհի Ալեքսանդրա Ֆեոդորովնայի պատկազրութեամբ աւելի երեկոյան թիֆլիսի Ներկայիցի պալատի ճառարանին երկու կողմից շքեղ լուսավորուած էին զոյնգոյն լապտերներով: Պալատի գլխի մասը մեծ վիշակ էր լուսավորուած և Ա. Ս. միջադէպէն: Նոյեմբերի

սի վեճէն էր լուսավորուած ճառ քաղաքային տան վրայ: Գոյովնայի պալատի անսովոր կենդանութիւն էր ստացել: Զօնդոցներ խտուելու չէր անցուցարձը դժուարացել էր:

Ներկայումս, Նոյեմբերի 14-ին, Նորին Մեծութիւն թագաւոր Կայսր Նիկոլայ II-ի և Մեծ Իշխանուհի Ալեքսանդրա Ֆեոդորովնայի պատկազրութեամբ աւելի երեկոյան թիֆլիսի Ներկայիցի պալատի ճառարանին երկու կողմից շքեղ լուսավորուած էին զոյնգոյն լապտերներով: Պալատի գլխի մասը մեծ վիշակ էր լուսավորուած և Ա. Ս. միջադէպէն: Նոյեմբերի

Այդ օրուանց մինչև հիւզարթի Նոյեմ. 17-ը թուր գլխաւորներն և այլ պետական ու քաղաքային զբաղողներն աշակերտներն արձակուրդ է տրուած:

ԼՈՒՆԻՆԻՑ հեռագրում են «Նովոստի»-ին, որ Անգլիան Բ. Կրանը մի առաջագործութիւն է արել թրքա-ալաբա-տանում կատարուող բռնութիւնների և բարբարոսութիւնների աւելի:

ԼՈՒՆԻՆԻՑ հեռագրում են «Նովոստի»-ին, որ այնտեղի հայաստանները մտադրում են դիմելու Անգլիայի վիշտորիա թագուհուն, խնդրելով նրան, որ ճառ տալով չտայ վերականգն շքանշանը, մինչև որ թիւրքալուս չաւաճող հայերին բաւարարութիւն չը տրուի:

Կ. ՊՈԼԻՑ Լուսնի գործ. Նոյեմբերի 7-ից հեռագրում է, որ բերտաճական զենայանի եւրոպական բողոքներն պատճառով Բ. Կրանը լիտ է վերցրել այն մեղադրանքը, որ ճառարանում էր վաճի բերտաճական փոխհաւատոյ վրայ, աւելով, թէ դա է եղել, որ դրեւ է հայերին անկարգութիւններ անելու:

Ներկայումս, Նոյեմբերի 14-ին, Նորին Մեծութիւն թագաւոր Կայսր Նիկոլայ II-ի և Մեծ Իշխանուհի Ալեքսանդրա Ֆեոդորովնայի պատկազրութեամբ աւելի երեկոյան թիֆլիսի Ներկայիցի պալատի ճառարանին երկու կողմից շքեղ լուսավորուած էին զոյնգոյն լապտերներով: Պալատի գլխի մասը մեծ վիշակ էր լուսավորուած և Ա. Ս. միջադէպէն: Նոյեմբերի

ՆՈՒՇՈՒՑ. — Մեր քաղաքում սաստիկ տարածուած են լիպսուս և ծաղիկ հեռագրութիւնները, որոնք, ի հարկէ, առանց զոյնի չեն անցնում:

Անհրաժեշտ է ճանաչուած, որ այս սուհետե թուր չարութի մասնաւոր ձեռնարկութեամբ առաւարական հաւանագիտներ շինելու գործում, այդ հաւանագիտներն ամբողջապէս կառավարութեան ձեռք պիտի լինին:

ՍԻՄԵՐՈՊՈԼԻՑ Նոյեմբերի 9-ին հեռագրում են, որ Ա. Տովի վրայ լիտ փոփոխութիւնը թարգմանելու մօտ խոստովուել է մի ճառ և Ազգական Տովի վրայ երեւել ճառ:

Ներկայումս, Նոյեմբերի 14-ին, Նորին Մեծութիւն թագաւոր Կայսր Նիկոլայ II-ի և Մեծ Իշխանուհի Ալեքսանդրա Ֆեոդորովնայի պատկազրութեամբ աւելի երեկոյան թիֆլիսի Ներկայիցի պալատի ճառարանին երկու կողմից շքեղ լուսավորուած էին զոյնգոյն լապտերներով: Պալատի գլխի մասը մեծ վիշակ էր լուսավորուած և Ա. Ս. միջադէպէն: Նոյեմբերի

մար մասնաւոր ուսումնարաններն աշակերտներն և աշակերտութիւններն արտօնեալ տոմարներ տալու խնդրել, ինչպէս լուծու է, վճարուած է բացառական կերպով:

ՈՒՋՈՒՆԻՔԻ ԻՍՏԱՅԻՑ.—Նոյեմբ. 9-ին Երևանի թիմի հայոց եկեղ. ծխակ. ուսումնարաններն տեսուչ քարեշ. Բեմիկ արեղան այցելեց Ուղեւորներին քաղաքը, ուր մօտ երկու ժամ աշակերտներն հետ քննութեամբ պարապելուց յետոյ, մի քանի խօսքով բացառեց ուսման նշանակութիւնը, առանձնապէս շնչաւոր բարոյական և կրօնական կրթութեան վրայ: Ուսուցիչ երկու տեսակ է, մինը մտքի, իսկ միւսը սրտի համար: Մտքի ուսումն է սովորել կարգաւ, գրել, հաշուել և այլն, իսկ սրտի ուսումն է սովորել ընկերասիրութիւն, աստուածասիրութիւն, եկեղեցասիրութիւն և այլն և այլն: Մտքի ուսումը առանց սրտի ուսման այն է, ինչ որ մարմինը առանց հոգւոյ: Վերջացնելով խօսքը՝ բարեւ. տեսուչը հրահանեց ուսուցիչներն ուշադրութիւնը առանձնապէս բարոյական և կրօնական կրթութեան վրայ՝ այն պատճառով, որ վերջինս համեմատաբար անխնամ դրութեան մէջ է գտնուում: Գուրբ գալով 5 բուրձի փող նուրբից դպրոցին, և հոգաբարձութեանը կարեւոր հրահանգներ տալուց գլխի մեկնեց Բաշ-Նորադեալ: Հայր տեսչի այցը գրեւորացող վրայ խիստ բարեւ տալարութեան լծուցեց:

ՅԻՆԱՎԱԼԻՑ.—Նոյեմբերի 6-ին տեսչի հրահանգներ թաղում մեծ հոգեւ. պատահեց. այլուեցաւ չորս տուն և սինագոգը: Եվ է հայերն օգնութեան չհասնէին, ամբողջ թաղը մոխիր կը դառնար, որովհետեւ իրենք հրեաները բաւականաճում էին միայն աղաղակելով և գուլաները կոծելով:

—Այգեկութեւ վերջացած է, բերքը

միջակ է, ցրտից մասամբ փչացած է խորոզը:

ՍՈՒՐԱՄԻՑ.—Սուրամից գէպի հիւսիս-արեւելք 10 վերստ հեռաւորութեան վրայ գտնուում է Այգե գետը: Այգե գետը օժտուած է բնութեան հարուստ տեսարաններով և ունի տարբեր զանազան լիճերով: Պատմական յիշատակներն աւերակներ շատ կան այդտեղ, որոնց նկարագրութիւնն անցեալներում լայն էր տեսել: Նոր-Գար-ուս: Աւերակներն լծում են մի քանի եկեղեցիներ: Այգե եկեղեցիներն մէկը, որը մի վերստ հեռու է այժմեան գետից, շարժել է՝ տեղացի Յովհաննէս Ջանդեանի հետաքրքրութեամբ, և վերջինս ցանկութիւն է յայտնել այդ եկեղեցիներն վերանորոգելու, սակայն ծերութեան տարիները վրայ հասնելով, հիւանդացել ու անկարող է եղել իւր ցանկութիւնը իրագործելու: Բայց պարտաւորեցրել է իւր որդւոց, որպէս զի իւր մահից յետոյ, նրանք իրենց հօր յիշատակը յաւերժացնելու համար, իրագործեն իւր ցանկութիւնը: Հանգուցեալ որդիքը, Գաւիթ և Մեղրոն Ջանդեանները կատարելով իրենց վրայ դրուած պարտքը, վերանորոգում են այդ եկեղեցին, որն օժուում էր անցեալ շարժով օրը, ճոյրքը: 5-ին Օսման հանդէսը սպասուածից աւելի յաջող կերպով կատարուեց հասարակութեան խումբ բազմութեան ներկայութեամբ: Բացի բնիկներէն, օժման հանդիսին ներկայ գտնուելու համար, այ. Գաւիթ Ջանդեանի յատուկ խնդրանքով, Վրաստանի դանստան քաղաքներէն և գիւղերէն հաւաքուել էին հայ ու վրացի իշխաններ և շատ ուրիշ նշանաւոր հիւրեր:

Բացի եկեղեցին վերանորոգելուց, այ. Գ. Ջանդեանը վաղուց միտք էր չղացել գրեւոր սեպհական դպրոց ունենալ: Իւր յոյսերը և այդ մասին գործը դրած ջանքերը նա այժմ տեսաւ իր յաջողութեան վրայ:

Նա յուսահատութիւնից իւր մատնեց է կատարուում, ապա իւր լծաւորից հայեացքը դարձնում է հիւանդ, գէպի մթնին անտուր և բազմութեան տարածելով անասկ անգուռի վրայ իւր եղբայրներին է կանչում: Նրա ձայնը տարածուում է հեռու, բայց ոչ որ պատասխան չէ տալիս, խոր ժայռերը միայն խուլ արձագանք են տալիս և կրկնում հասէք, հո հասէք, Շողերին հասէք...:

Շողերը յուսահատուում է գեղգուած մագնիսով և արտաստուելից աչքերով նա կրկին շրջաններ է կատարում պարսպի վրայ և խելագարի նման կանգ առնելով մի տեղ, ուզում է իրեն անդուգդ ձգել:

Բայց հիւանդի դուրիճներ են լուծւում: Նա նայում է այն կողմը և ձիւարներ է նկատում, որոնք շատաւել գէպի բերդն են գալիս: Շողերը համարում է նրանց, նրանք վից հոգի են, իսկ ուր է եօթներորդը... Նա մշտաբարում է եօթներորդ եղբոր մահը և դառնացած սրտով կանչում.

—Ոհ, բէկ, արժան չի հոտիլ քեզ եղբորս մահը, գուցու է նա և լծալիւնիւնը հանելով նշան է տալիս մեւս վից եղբայրներին, որոնք եկել էին իրեն ազատելու: Նա չի նկատում, լծինչպէս այդ միջոցին իւր հոտից լըսւում է գիւական քրքիւր և մէկը ուղում է գրկել նրա նազելի երանքը:

—Խեղճ Շողեր, ստուծ է Սաղադ բէկը:

—Հիւան ինձանից, դարչիւն, ստոր արարած, գուցու է Շողերը և ձեռքերով յետ հրում իրեն բռնող բէկին:

Այդ ժամանակ լուծւում է հրացանի խալիւնը և գնդակը վզովընդ անցնում է բէկի գլխի վայրով:

—Տեսնում ես, չարանեղ բէկ, ընչքոն քաղ են եղբայրներս, մի մագա-

նում է պատկուած: Գարդալան չեմութիւնը, ուսման անհրաժեշտ պետութիւնը և հրամանը ստացուած են, մնում է միայն մի փորձուած ուսուցիչ հրահանգ, որ նոր հիւրկած հողը լազոգութեամբ սերմանէ:

ՂԱՋԱԽԻՑ.—Վերջին տարիներս աղքատութեան, հիւանդութեան ու ցաւերի հոսանքը, չգիտեմք, որ կողմից մեր խեղճ, տգէտ ժողովուրդին և չթողեց մի տարի աչք գոնէ բաց ածել: Սուրանքի ազար, խուկի, դաբաղ և այլն և ապա հացի, ալալի պակասութիւն, մարդկանց, մահաւանդ մահկանց հիւանդութիւնները նեղը ձգեցին մեր խեղճ գիւղացիներին, Նոր-Գար-ը շատ անգամ է համել իւր ձայնը և մատնանիլ եղել այն բոլոր ցաւերի վրայ, որ քաշել են գաւառիս բնակիչները: Գիւղացիները հազիւ ուրախացան լծէ այս տարի մի փոքր հաց և ուտելիք ունին, յանկարծ եկաւ անտէր սազար: Կոչուած տաւարացաւ, և չնայելով ցրտի վրայ հասնելուն, կոտորում է այստեղ այնտեղ եզր, կով և այլ անասուններ: Երկիւսեց կատիկին է կտել անտէր Վոլոդուգուս: Կոչուող հազը: Այժմ հազը այս տարի անցեալից հրաժար է գանգաւանում, որ խեղճ և անօգնական, անբժիշկ մահուկներ քմեց ու բերանից արեւն է վազում: Հազուա ժամանակի Ղազարի գաւառի բաղնիքին տղէտ, նախապաշարուած բնակիչները համար հարկաւոր էր, որ լինէին գաւառական մի քանի բժիշկներ, որոնք օգնութեան հասնէին ինքնաբերաբար, որովհետեւ գիւղացին փախչելով բժշկից, վախեւորով հրա դեղերից, չէ կանչում նրան, իսկ եղած բժիշկը, ինչպէս ասում են, ծնծեւանակն սկսէ է այցելում խուլ անկեանները: Այս մասին ասում են, որ արդէն սկսել է մտածել չափ է՝ և քո դեակը կը շարունակ անտակ ձորը:

Նրանք բոլորը կը կոտորուեն, բոլորը, և զու կրկին ինձ կը պատկանեն, ասում է բէկը և մօտենում Շողերին: Շողերը հրում է նրան և փախուստ տալիս:

Այդ ժամանակ լուծւում են հրացաններն խալիւնները և գիւղակիները սկսում են իրենց նուազը:

Կոտորում են բէկի մարդիկը, կոտորում են Շողերի եղբայրները, բայց մի քանիսը կրկին առաջ են գալիս, կրկին գէպի բերդը արշաւում: Քաջերն համար չլիւն արգելքներ, չլիւն ժայռեր ու բերդեր: Վից եղբորից չորսը արդէն շուռչը փչել է: Իսկ երկուսը սերերը ատամներն մէջ բռնած մագըցում են ժայռի վրայ և վեր բարձրանում: Ուղիքը են դրանք, հրէշներ են լծէ մարդիկ, որոնք չգիտեն, ինչ է վախը, ինչ բան է արգելքը: Սաղադ բէկը լծողնում է Շողերին և չիթութեամբ գրանց նայում: Նա տեսնում է ինչպէս նրանք բարձրանում են վեր, միշտ վեր, մի փոքր էլ և ահա նրանք բերդը ձեռնեն, իսկ ուր են իւր մարդիկը: Տեսնելից աւելին սպանուած է, իսկ միւսները գէշերը լծողած փախուստ են տալիս: Կատարուում է Սաղադ բէկը, նրա մագընը փշաքաղում են և նա գոռում է իւր մարդկանց վրայ:

—Շնեւ, ուր էք փախուած, մի՞թէ մոռացաք իմ տուած ոսկիները: Բայց նրան ոչ որ չէ լուծւում, ամենքը փախում են և ինքը մնում է մեղքակալ:

Նրա ինչ երկու քաղերը բարձրանում են վեր, միշտ վեր:

—Յիշէ, եղբայրներս, իկէք կանչում է Շողերը և իւր լազուկները գէպի իւր եղբայրները տարածում:

Յուսահատութիւնը պատում է Սաղադ բէկին, նա նայում է ցած և գար-

մեր գաւառական պ. Բարանովսկին:

ՅԻՆԱՎԱԼԻՑ.—Կառավարութիւնը յուսատուութեան գործի համար տարեկան ծախսում է մինչև 9 միլիոն մարք:

ՀՈՂԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ ՂԱՋԱԽԻ ԳԱՒՈ.

Ներկայ թուիս հոկտեմբերի 19-ին, Ղազարի գաւառի բոլոր կառուածատէրերը—հայ թուրք, հայ հոգեւորական, ամեն կարգի ազնուական, թուով 600 հոգի, հրաւիրուած էին Գանձակի նախագահական դատարանը:

Ինչ էին շինում այդքան մարդիկ դատարանում, բնականաբար ընթերցողի ուսում առաջին հարցն անշուշտ այդ կէտին: Այդ կարեւոր և հետաքրքիր հարցին ամբողջ պատասխան տալու համար մի քիչ հեռանանք:

Ընթերցող հասարակութեան յայտնի պետ լինել, որ երկրաչափներն, հայն Դուր տարին է ինչ, Կովկասում աշխատում են որոշիչ ինչքան արքունի և մասնաւոր սեփականութեան հող կայ, որպէս զի մի անգամ ընդ մէջտ վերջ տրուի այն անթիւ արեւելու ուղիւ վէճերին, որ անդադար տեղի են ունենում հողի սահմանների աճողութեան երեսցոյ:

Արքունի և մասնաւոր սեփականութեան հողերի սահմաններն անորոշութեամբ պարսիկների տիրապետութեան ժամանակից է մնացել:

Ուսումը երբ դարձաւ սկզբնական կէտը պարսիկներին Արարած անցկացրեց, հորատելութեան կարգերը չիթեց, թողեց մի աւելի յարմար ժամանակի, որովհետեւ խեղճը վերին աստիճանի բարդ ու փափուկ էր այն ժամանակներում:

Այդ օրերը մինչև այսօր անցել է արդէն 90 տարի, այդքան ժամանակում սկարմնջի տակով շատ ջուր է

հորում: Ուր որ է երկու քաղերը բերդը կը մտնեն և իւր արեւածախալիս գեակը ձորը կը նետեն:

Նա մօտենում է գերմարդկային ոյժ է բանեցնում, մի անգամից քար վերցնում և շարունակ ցած... մի ձիւ է լուծում, և Սաղադ բէկը դեռական ժպիտը երեսին տեսնում է, լծէ ինչպէս քաղերից մէկը քարի հետ միասին անդուգդ է գործում... Բայց այդ միջոցին վերն է լծուում եղբայրներից վերջինը և Սաղադ բէկն ու նա կոտուի են մտնում, կաւ մահաւանդ ու կանաքի: Նրանք գրկում են, նրանց սերերը փախչելի են տալիս, ապա երկուսն էլ ծուկ չորում, կրկին վեր լծուում և իւր վրայ վազում... Այդ իսկ միջոցին Սաղադ բէկը գոռում է լծէ ինչպէս մի սուր միւսում է իւր կողմը և նա արեւածախալիս լծողնում է ցած և այն կողմը գրկում: Պատու, ապակի նրանք աչքերով նա տեսնում է իւր առաջ արեւանակի սուրը ձեռքին, Շողերին կանգնած:

Շողերը լծողնում է Սաղադ բէկին և գրկում եղբորը:

—Եղբայր, իմ սիրելի եղբայր, եօթից միայն դու մնացիր:

—Արարում ես, ես էլ վերադարձում եմ... ուր, Շողեր, մնա քարեւ, ասում է եօթներորդ եղբայրը և Շողերի ձեռքին չուռչը փչում...

Մնում է Շողերը դարձեալ միայնակ...

Դ.

Ինչ պետի անէր խեղճ Շողերը...

Նրա աչքերը ծով էին դարձել, որոնք հիպոթիզմ էին արտաստելու առաջ աղբերները, բայց ինչ կարող են անել արտաստելները, քանի որ վէճեր խոր և անբութիւն էր: Լաց եղաւ Շողերը, շատ լաց եղաւ և ապա մէկ մէկ ժողովելով իւր եղբայրները գիւղաները:

անցել, հարեւր հոգաբարձու գանգեր են չորացել... գագանը կատու է դարձել, կատուն գագան, հարուստն աղքատ, աղքատը հարուստ, հողատէրն անհող, անհողը՝ հողատէր: Ով ուժեղ է եղել, մեծ պատառը նա է վերցրել, արգաւորութիւնն անխառնութեան երեսից երկնից է վերացել:

Թուսիկ ուժեղ և խնամակալ տէրութիւնն, և հարկ է, այլ ևս չէր կարող ստանալ իւր իւր աստիճանի հպատակները խառն կուլաներին, և ոյժ է պատճառը, որ այսօր ուզում է ամեն մարդին իւր բաժինը ցոյց տալ, որ խաղաղութիւնը սկսեւ աւելի արդիւնաւէտ գործով պարագել, փոխանակ իւր բերան արեւելու լինելու:

Բայց ահա լծէ որն է խեղճը դրժուարին մասը. ինչպէս որոշել այդ բաժինները, քանի որ իւրաքանչիւրն անուշ ինչպէս ու վրայ են արդիւնաւորութիւնը: Ինչպէս գտնել մասնաւոր սեփականութիւնն արգաւորականից, քանի որ երկու ժամանակի ընթացքում բռնութիւնն ու ազատութիւնն ամեն ինչ տակն ու վրայ են արդիւնաւորութիւնը: Ինչպէս պարզել մասնաւոր սեփականութիւնը—համայնականի արքունի:

Պետութիւնը գիտարեւելիս լուծման համար մի բնական, միակ էլք է գտել: Ազնուականներն ասում է...—հող ունեն, արեւ հողից ստանալները ցոյց տուած: Ազնուական կառուածատէրը ընդհանուր եղբայրս առաջ կը պարտավորւում է իւր կառուածքը:

Հիմա դեմ ցոյց տուր քանի սահմանները—ասում է հարկատու գիւղացու: Արքունի գիւղացին էլ իրենն է հպարտակալ: Այդ գործողութիւններն ժամանակ ամեն նախադրութիւն ձեռք է առնում, որ բռնութիւն չլինի, և իւրաքանչիւր կողմն ցոյց է տալիս անպաշտ, ինչպէս գտնել կամ ինչպէս իւր խնամախօս է տալիս:

Իւր ձեռքով ջուկ ջուկ գերեզմաններ փորեց և ամեն մի եղբորը ջուկ ջուկ լալեց: Արտաստելութիւնը լծեց այդ լալով գերեզմանները և նազգեցներով ու շուշաններով դարձաւ անհոգ: Բայց դրանով էլ չբաւականացաւ:

—Դուք, իմ եօթը եղբայրներ, եօթը վիճ նախատակներ, ձեր քրոջ համար գոհուցեք, նրա համար արեւները լծալեցեք, և ես պետի վարձարեմ ձեզ: Ձեր գերեզմանի վրայ եօթը լուռ կը լծողներ կը կանգնեցնեն, որ դարձեալ շարունակ ձեր անուր յիշուի, ձեր տանը մնայ... սաաց Շողերը և ինքը իւր ձեռքով սկսեց քարեր տաշել, հող կը և ամսուայ մէջ գերեզմանները վրայ մի մի մատուռ կանգնեցրեց:

Անցան տարիներ և եօթը եղբայր գերեզմանները վրայ եօթը վատու կանգնեցան. երբ աւառաց վերջին մատուռը, երբ գրեց եօթներորդ մատուռի վերջին քարը, Շողերը յողեւած գրեւոր գրեց քարի վրայ և խոր բռն մտաւ... Այդ քունը վերջինն էր, նա էլ չվերկացաւ և համաբոս սրտով այն աշխարհը գնաց, որ արդար հոգիներն են սպում...

Մինչև այսօր էլ կանգուն մնում են այդ մատուռները, որոնք գտնուում են Թիֆլիսից գէպի Զալալ-Օղլի տանող խաւապարհի վրայ, Գուրմանի բերդից վեր, ուր գարնան ժամանակ ձալկում են քնքոյն մահուկները և այդ մատուռները խնկարկում... Հարցը բնական գիւղականներն, լծէ ինչ են այս մատուռները, նրանք ձեռք կը պատասխանեն—եօթը նախապէս եղբայրներն...

Բ. Այվապկանց:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ե Օ Թ Ը Ն Ա Հ Ա Տ Ա Կ
(Աւանդութիւն)
(Վերջ)

Ջարհուրներ է Դ... բերդը:
Ինչպէս մի վերայ նա լծում է հիւսիս-արեւելք ժայռի գլխին և զորս ցցելով իւր ժանիքները նայում է ցած:

Անտառի ձորեր են նրա շուրջը, մը-լծին, անտեսանելի, ուր գոռալով մը-լծելով վազում են երկու լեռնային առուակներ, որոնք ղեկաւորով ցեղ-ցեղ ժայռերին փորկում են, կատարում և մոլեգնաբար գէպի վրայ վազում... վայ է աչք ընկնել: Երկու վիթխարի գագանն նման նրանք գրկում են, լծումաւոր օձերն նման գրկները վեր բարձրացնում, գէպի բերդը նայում, կրկին լծում, կրկին բարձրանում և ապա քարերի վրայ լծալիտարով վազում առաջ... Գէպի ուր, ինչի համար և ինչ կայ առաջները—այդ ճէրը միայն գետն է: Նայում է դրանց վիթխարի ամբողջ և դառն ժպիտ է արձակում:

Ինչքան բարձր է ինքը և ինչքան ստոր են այդ առուակները, որոնք դարեւրբից վեր իւր առաջ են լքում: Նոյն այդ պարսպներն վրայ շրջում է Շողերը, մի տեղ հիւսուում փախուստ տալու, բայց ոչ մի կողմը ճանապարհ չկայ: Յուսահատութեամբ նայում է ցած և տեսնում է, լծէ ինչպէս իւր ոտքերի տակ տարածում է ահուկ անդուգդը, ուր կարծիս գեղեր կոտուի են մօտ և սոսկալի աղմուկ են հանում... Ջարհուրներ է այդ անդուգդը, որ վերաբարում է Շողերի մարմինը և

*) Տես «Նոր-Գար» № 192.

Այդպիսով երկու կողմերն ցոյց տու-
ած հողերն ուրուսգիւծ հանում, վերց-
նում է հողատիրոջ երկրագործին ու տա-
լի նախագահական դատարանին, որ
նա վերջ տալ այդ տարաձայնութեանը,
Դա արդէն հողերն սահմանները
կարգէ բերելու առաջին շրջանն է, որ
դեռ ևս էական նշանակութիւն չունի
դատարանի համար:

Նախագահական դատարանը, հրաւիրե-
լով բոլոր կառնածատէրներն ու արքու-
նի շահերն պաշտպաններին, հետեւեալ
հարցն է տալի: Առաջ կալուածատիրոջը՝
— Ինչպիսիք են հաստատում, որ այդ
հողը քոն է և ոչ պետական:

— Բարձրագոյն շնորհաւոր է ինձ, խա-
ներից է տրուած, տասնեակ տարեներ
է՝ տիրութիւն եմ աճում: Ինչպէս պա-
պական ժառանգութեան, և այլն
պատասխանում է կալուածատէրը:

— Ու, ամենին, արքունի հաստատում
տալի բերանով պատասխանում է
հարկատու գելպոյցին: Դրա ասած
ժառանգութիւնը մեր ձեռքին է ե-
կողի, մենք ենք տիրելու եղել, դա ա-
մենին հող չունի, մեր հողովն է ապ-
րիկն եղել, և այլն:

— Դու ասում ես իմն է, նա ասում
իմն է: Այդ տեսակ առարկութիւններ-
ըն ապացոյցներ չեն, ապացոյցներ
բերէք:

Այս խօսքերից ներքին ընկած երկու
կողմերն էլ լոնդրում են մերձակայ
գելպոյցից հարց ու փորձանք: Այստեղ
խնդիրն արդէն իւր լուծման երկրորդ
կական շրջանն է մտնում, որն մէջ
մէջը խնդրում է, իսկ միւսը կե-
դանի դուրս է գալիս: Այսուամբ է
հարց ու փորձը. — ОБОЗНОЕ ДОЗНАНИЕ

Ներկայ գելպոյցի ընտրում են 24
մարդ, որոնցից իւրաքանչիւր կողմն ի-
րաւունք ունի իւր ուզած 6 մարդը
հետագայի, այդպիսով տեղը մնում է
12 մարդ, որոնք իրենց դաւանու-
թեան սրբութիւններով երգում են,
թէ այդ հողը ազնուական է կամ
արքունի, և ահա, դատարանը հիմ-
նուած այդ երգում վկաների վրայ,
վերջնականապէս, ըստ էականին, վրձ-
նում է խնդիրը, թէ ումն է հողը:

Ղազարի 600 կալուածատէրերից և
նշ միւսը վարդապետ հոկտեմբերի
19-ին գատարանի առաջ ապացուցա-
նել իւր իրաւունքները, և բոլորն էլ
վկաների ընկան, Նկող գարունքից
սկսած ամբողջ Ղազարի զոյգից կընկ-
նի և չի անցնի մի երեք տարի, Ղա-
զար գաւառի քարտէսը բոլորովն
կըմբռնուի:

Ա. Ագապեան,
Թիֆլիս, 12 Նոյեմբ.

ԳԵՂՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆԱԳԵ-
ՐԱՆԸ
(վերջ. *)

Ներքին աշակերտները գրքեր են ըստա-
նում, փոխանակ մի առանձին ցուցա-
կի մէջ մանրամասն գրելու գրքի ա-
նունը և այլն, եւ գրեմն, որ ստանա-
լիք գրքերը ներկայացուած է այս ինչ
պահարանի թուանշանով: Այդ թուա-
նշանի մաս մատիտով գրում եմ ըստա-
ցող աշակերտի թուանշանով: Աշա-
կերտաց թուանշաններն էլ առանձին
շրջանակում կախուած պիտի լինին վի-
րոյնեայ ցուցակների կողքին: Դիցուք
թէ առաջին անգամ մատենադարանից
գրքեր բաժանուցան զանազան ա-
շակերտների 200 կտոր, ուրեմն այդ
200 կտոր գրքերը ներկայացուած պի-
տի լինի այդ ցուցակներում մատի-
տով և երբ կըվկանին պատից, ա-
շակերտը միջոց կունենայ իմանալու,
թէ ինչ գրքի՞նք ու աշակերտի մաս է:
Իւրաքանչիւր աշակերտ ունի իւր գր-
քացուցակը, նա գիտէ ինչ տեսակ գրք
է նշանակուած իւր ընթերցանութեան
համար. նա միւսնայն ժամանակ վի-

րոյնեայ ցուցակների շնորհիւ կարող
է հաստատ իմանալ, թէ կարող է
իւր ուզած գրքեր ստանալ թէ ոչ,
դրա համար հարկաւոր է միայն ցու-
ցակների մէջ նայել: Դիցուք իւր ըստ-
նած գրքերը ներկային է, որ դրուած
է 6-րդ պահարանում և թուանշանա-
րուած է 125: Նա նայում է ցուցակ-
ներում վերցնողը պահարանին, գրու-
նում 125 համարը և երբ կողքին որ
և է լինի կայ մատիտով գրուած, որե-
նակ 74, նշանակում է թէ այդ գրքը
այդ թուանշանի աշակերտի մաս է:
ուրեմն իզուր տեղն չի ներդրել գր-
քադարանապետին, իսկ եթէ չկայ,
ուրեմն կարող է ստանալ Նա մի
տոմսակի վրայ գրում է իւր ազգանու-
նը և իւր թուանշանը, նրան ըստ-
րագրում է, յետոյ գրում իւր պահանջած
գրքի անունը, զրոյնդ պիտի լինի և
գրքի համարը: Այդ տոմսակը նա ձը-
գում է մի առանձին դրա համար
չինուած արկղիկի մէջ, որը կախուած է
նմանապէս մատենադարանից դուրս
և կողպեցով է: Մի յայտնի ժամին
գրադարանապետը հանում է այդ տե-
սակ տոմսակները, մտնում է մատե-
նադարան և վրայում: Մատենադա-
րանապետը ըստ տոմսակների հանում
է գրադարաններից գրքերը և սեղա-
նի վրա դասաւորում: Ետոյ նրանց
գրում է, արդէն քայքայուած կերպով,
դուրս կախուած ցուցակների մէջ, ո-
րոնց այժմ ենք է բերել:

Միւսնայն ժամանակ վրձնագրու-
թիւնն ունենալով համար, թէ տարուայ
ընթացքում ինչ աշակերտ ինչ գրքեր
է կարդացել և որքան, պահում է մի
առանձին ցուցակ: Այդ ցուցակից մի
երես կամ կէս երես յատկարարած է
իւրաքանչիւր աշակերտին: Այդ տեղ
էլ կարճ կերպով, լոկ թուանշաններով
գրում է միայն գրքի պահարանը և
համարը, որին մի 6-րդ պահարանից
125 գրքի, այսպէս 2—125: Ներք
մեն բան արուած է, ինչ որ հարկա-
ւորն է, միւսնայն և վերապահում,
այն ժամանակ համարում է գրքեր
գրեմն: աշակերտները գալիս են,
թէ վերադարձում են գրքերը և թէ
ստանում իրենց պահանջած գրքերը,
որ կատարում է միւսնայն և ա-
ռանց աղմուկի, ամէն բան առաջուց
պատրաստ լինելու պատճառով: Աշա-
կերտը մատենադարանի դրան բա-
ցուածքից ասում է իւր անունը կամ
թուանշանը և վերադարձնում գրք-
քերը: գրադարանապետը գտնում է
աշակերտի ստորագրութիւնը կողոյ
տոմսակը և վերապահութիւնը յետոյ
պատում, նաև ուստիով ջնջում
գրաթուանցակից գրքի համարը: *)
ապա թէ տալիս է նոր գրքերը, գրքե-
րից հանելով պահանջի տոմսակները
իրեն մաս պահելու համար: Այս կար-
գով են ստանում և միւս աշակերտ-
ները:

Այսպէս ուրեմն հնարաւորութիւն է
լինում գրացուցակի և դուրսը կա-
խուած գրաթուանցակի (իմէ կարե-
ւի է այս բառը գործածել) միջոցով
ցոյց տալ, թէ ամէն օր ինչ փոփոխու-
թեան է ենթարկուած ամբողջ մատե-
նադարանի այն մասը, որ ամենին չի
կարդացուած, կամ շատ քիչ է կար-
դացուած, որը ներկայացուած կըլինի նոյն
տեսակ գրաթուանցակների միջոցով,
ցոյց տալով, թէ ամէն օր ինչ փոփոխու-
թեան է ենթարկուած ամբողջ մատե-
նադարանը, կամ գէթ ինչ մասը, որից
կարդալու գրքեր են տրուած: Մատե-
նադարանի այն մասը, որ ամենին չի
կարդացուած, կամ շատ քիչ է կար-
դացուած, ներկայացուած կըլինի նոյն

*) Ռեւիզիոյ ջնջուել կարող է փոխա-
րկունել մատուց ջնջուելով, եթէ այդ
գրաթուանցակները չինուած լինին
այն նիւթից, ինչ նիւթից որ շինուած
են մի տեսակ կարտոնի (հաստ լըղ-
թի) քարտատախտակներով, որոնց վրայ
կարելի է գրել մատիտով:

տեսակ գրաթուանցակները միջոցով,
որոնք ոչ թէ կըվկանեն դուրսը, այլ
կարող են մնալ մատենադարանում
մատենադարանապետի մաս: Այս սիս-
տեմն շնորհիւ ուրեմն հնարաւորութիւն
է լինում ներս չթողնել աշակերտնե-
րին մատենադարան, եզուր տեղ ժա-
մավաճառ չլինել իմանալու, թէ ու-
զուած գրքեր կան թէ չկան մատենա-
դարանում: ամեն ժամանակ իսկող
իմանալ, թէ մի որ և է գրքի ում մաս
է՝ առանց մատենադարանապետին դի-
մելու, միջոց է տրուած հարկաւոր գի-
պուածում կարճ ժամանակով օգուտ
քաղել մի գրքից, որ աշակերտի մաս
է գտնում առանց մատենադարանա-
պետին յայտնելու, վերջապէս կոնտրոլ
է դրուած բոլոր կարդացուած գրքերի
վրայ: Ժամանակի մեծ խնայողութիւն
է լինում, մատենադարանապետը մի
ժամում կարող կըլինի 100 և աւելի հո-
գու գրքի տալու ստանալ, որով ստեղծ-
ում են մեծ յարմարութիւններ նաև
աշակերտաց համար:

Այս սիստեմը նախադասելի պէտք է
համարել բազմաշակերտ ուսումնա-
րանների համար իւր մի քանի առա-
ւելութիւններով: Աւելորդ խոսակցու-
թիւնները, ձգձգութիւնները ու երկարա-
բանութիւնները վերջանում են, մա-
տենադարանապետի աշխատութեան
մեծագոյն մասը կատարում են շրջա-
նակի այդ գրաթուանցակները, և
մատենադարանապետի աշխատանքը
մի շատ պարզ մեքենայականութեան
է վերածում, այն է գրքեր հանել
գրաթուանից ու կարգով դարձնել, թուե-
րը փոխել գրաթուանցակներում, վի-
ճակազարկան ցուցակները ու աշակե-
րտաց ստորագրութիւնները պահել և
վերադարձնել ժամանակ պատուի ու
կարգաւոր անունները աշակերտաց
տալ արդէն պատրաստի դրուած գրքե-
րը: Ահա մատենադարանապետի բո-
լոր աշխատութիւնը՝ աշակերտաց գրք
բաժանելու վերաբերմամբ:

Եթէ այս կարգն անցնալ տարի աշխա-
տուէր մտցնել Գեղարքան ձեռնարանը,
այլևս գանգաւ չէր լինել, թէ մատե-
նադարանն անկարգ է, այնպէս որ ե-
թէ գրքեր բաժանելու հարցը միանգա-
մից վերջացած լինէր, կարելի կըլինէր
ձեռնառնել լինել նաև գրադարանի
կարգաւորութեան երկրորդ մասին, այն
է քայքայել պակաս հատորները, բերել
տալ նոր գրքեր իմանալ ում մաս՝ ինչ
գրքի կայ որ ասել է՝ կրած գրքերը գրու-
նել: Սակայն չնայելով իմ աշխատու-
թեան, ուսուցչական ժողովը վճռեց
նախ և առաջ յայտնի կարցուցանել
թէ ինչ գրքեր պակաս են, պակաս
գրքերը գտնել և ապա թէ դրացու-
ցակ կարգելու ու տալու, յետոյ գրա-
թուանցակների սիստեմը իրագործել:
Այս նշանակում էր տարեներով յիտա-
ձգել կանոնաւորութեան գործը, որով-
հետև հասկանալի է, թէ ինչպէս
պէտք է իմանալին ում մաս՝ ինչ գրքի
կայ և բերել տարեին, և թէ յետոյ ըս-
կըլինէր դրացուցակ կարգելու: Եւ քայքայ-
ուրեցի, որ մէկը միւսին չի խանգա-
րում, ասեցի, որ նախ և առաջ կարգի
բերենք, ինչ որ ունենք, առաջն առ-
նենք, որ եղածներն էլ չկըլինենք: Ժո-
ղով պատասխանեց, թէ առաջ կո-
րած գրքերը գտնուեն և ապա թէ
կարգի բերենք, այսինքն գրացուցակ-
ներ ու գրաթուանցակներ կարգուեն:
Ուսուցչներից մէկն էլ առաջարկեց,
որ այս ամառ 500 ր. նշանակուել ու-
սուցչաց ոմանց, որ աշխատեն այդ
կորած գրքերը յայտնագործելու: Ինչ
մնում էր հնազանդուել ժողովը վճռելու:

Սակայն ես չստանալի, որ առաջ
բարեհաճէին ուսուցչները յայտնագոր-
ծութեան գործը կատարել և ապա
թէ հնարաւոր լինէր իմ առաջարկած
սիստեմը մտցնելու: այլ տեսնելով որ
անհրաժեշտ է շուտով լուծել մի ուղի-
ցոյց, մի կատարեց պատրաստել աշա-

կերտաց համար, եւ ձեռնարկեց ի
հատ գրացուցակներ պատրաստելու
գործին: Եւ արդէն առաջուց, համարեա
իմ մատենադարանապետ նշանակուելու
օրից՝ բոլորովն նորից ցուցակագրել էր
գրքերը, որովհետև չին ցուցակներով
գտնել որ և է գրքի այլևս անհնարն
էր, այնպէս գրքերի տեղերը իւր
խառնուել էին: Այդ աշխատութիւնը
ձանձրալի և երկարատև էր, մասնա-
նաւանդ այն պատճառով, որ մենակ,
համարեա թէ, անկարող էի, իսկ օգ-
նական աշակերտները ըստ քմահա-
նոյքի երբեմն օգնում էին, երբեմն ոչ:
Ներքին գրքերը ցուցակագրուցան,
եւ սկսեցի այդ ցուցակից ըստ բովան-
գութեան և արբերական կարգի
գրացուցակներ պատրաստել: սրա հա-
մար գործածելով երբորդ և չորրորդ
դասարանների չարաձիկ աշակերտնե-
րին, որոնք անգրագէտ լինելով, կո-
պիտ սխալներով հազիւ կարողացան
ցուցակ գրել և նրանցից օգտուել:
Տեսնելով ինչ անփութ էր, ինչ լաւ և
ուղիղ գործ աշակերտներ չէր տալիս
այդ գործի համար: Վերջապէս կարողա-
ցայ, այսպէս թէ այնպէս, մի յայտնի կարգ
դասարանների չարաձիկ աշակերտնե-
րին, որոնք անգրագէտ լինելով, կո-
պիտ սխալներով հազիւ կարողացան
ցուցակ գրել և նրանցից օգտուել:
Տեսնելով ինչ անփութ էր, ինչ լաւ և
ուղիղ գործ աշակերտներ չէր տալիս
այդ գործի համար: Վերջապէս կարողա-
ցայ, այսպէս թէ այնպէս, մի յայտնի կարգ
դասարանների չարաձիկ աշակերտնե-
րին, որոնք անգրագէտ լինելով, կո-
պիտ սխալներով հազիւ կարողացան
ցուցակ գրել և նրանցից օգտուել:

Վերջացնելով խօսքս, թողնում եմ ըն-
թերցողին հզորակցելու թէ ում
վրայ պէտք է ծանրանան «Արձագա-
նի» խօսքերը՝ «մատենադարանը յա-
փըլտակութեան էր ենթարկուած»:
Թէ ու աստիճան իմ առաջարկած
սիստեմը օգտակար կարող էր լինել,
այլ և հարկէ վերջը կարող էր ցոյց
տալ, ի հարկէ կըլինին և ուրիշ սիս-
տեմներ, բայց թէ ինչպէս և ոչ մէկը
չէր գործածուած, այդ մենք վերա-
գում ենք մեր հոգեւոր վարչութեան
այն պախարակելի անհոգութեան, ան-
տարբերութեան, որ յատուկ է նրան
նչ միայն այս գործում այլ և ուրիշ
շատ գործերում:

Ն. Չիգանեան

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՔԱՂԱՔԻԿ (Գողթան գաւառ), 5
նոյեմբերի. — Մեր հարեան Տըռնիս
թրքաբնակ գելպոյցի կայ հինաւոր
չինուած հայոց եկեղեցի՞ն ս. Ստեփան-
նոս Նախավկայի անունով: Ինչպէս
պատմում են, մինչև ուսուցչական
պատերազմն այդ գելպոյցի ապրե-
լիս են եղել և հայեր, բայց համազե-
ղան թուրքերի պատճառած անտա-
նելի նեղութիւններից ստիպուած թո-
ղել են իրենց տունն ու տեղը և գաղ-
թել գանապան կողմեր: Այժմ
այդ թուրքերի արքունից շատերն ի-
րենց առաջուց տեղապետող հայերի
անհեճեմով են կոչուած: Այդտեղ կայ
և հայոց գերեզմանատուն, ուր եղել
են շատ պատուական գերեզմանաքա-
ներ, ինչպէս պատմում են ծերունե-
րը: Այժմ այդ քարերից մնացել են
մի քանի տասնեակ, թուրքերն ան-
խնայ ջարդելով քարերը գանապան
չինութիւններն են գործողութիւն, իսկ
գերեզմանատան տեղի վրայ հիմքեր
են վորել շինութեան համար:

Գերեզմանաքարերից մէկն վրայ

կարդում ենք հետեւեալ արձանագրու-
թիւնը՝ Այս է տապան Խաչիկի՝ որդի
սրբազան մեղսաբանի Տէր Բարեղին,
թուին ՌՃԼԴ:

Մի ուրիշ գերեզմանաքարի վրայ
հայեր. կարելի եղաւ որոշել տարեթի-
ւը, որ է «ՌՃԼԴ»: Եթէ ինչեւ գերեզ-
մանատունը գործեալ կըմտնուի ան-
հոգութեան, շատ չի անցնի մնացած
քարերն էլ աւերել ձեռքերի շնորհիւ
կանխադրանք և այդ դարաւոր գե-
րեզմանատան տեղի վրայ թուրքերը
ընկուած ինչ հաստատութիւն՝ ընդ միշտ
կըլնուել հայկականի հետքը: Այդ
միանգամայն ցաւալի իրողութեան
վրայ հրաւիրում ենք տեղիս արժ-
գործակալի ուղարկութիւնը, որի ան-
միջական պարտականութիւնն է դի-
մել ուր հարկն է և այդ կործանել ե-
րեւոյթի առաջին անգամ:

Ս. Ստեփանոսի եկեղեցին ևս նորո-
գութեան կարօտ է. յուսմունքներն
հին ձևի ներկայ լինելու պատճառով,
եկեղեցում տիրում է կատարեալ մը-
թութիւն և խոնավութիւն: Եկեղեցու
մէջ կայ մի գերեզման, որի մարմա-
րայ քարի վրայ գրուած է հետեւեալ
արձանագրութիւնը՝ «Այս է տապան
Հեղեղի որդի Բազմաշխատ Մախարիսի,
թուին ՌՃԼԴ, փետրվարի 14-ին»: Մի
երկու տեղ ևս արձանագրութեան հետ-
քեր կան, բայց կարդալ չէրաւ խո-
նուութիւնից փշուած լինելու պատ-
ճառով:

Եկեղեցու գաւթի ծածկը երկար
տարեներից իվել թափուած լինելու պա-
տճառով պատերը մաշուել և աւերակի
կերպարանք էին ստացել: Շնորհիւ
Քաղաքիկ գելպոյցի Ներմիայ քահանայի
հոգատարութեան, եկեղեցու ծախքով
գաւթը կիսով չափ ծածկուած է,
ցանկալի էր, որ մնացած մասն էլ
ծածկուէր:

Իւրաքանչիւր տարի համարման
տոնին Քաղաքիկ և Ցանակերտ գիւ-
ղերից ուստաւորներ են ժողովում այդ
տեղ:

Լաւ կըլինէր, որ մերձակայ հող, իշ-
խանութիւնը մի փոքր ուշք գործնէր
այդ սրբավայրի վրայ, եկեղեցու ար-
գելներով անյետաձգելի և անհրաժեշտ
շնորհութիւններն անել տալու յետոյ,
մտածել և գերեզմանատան մասին:

Սակայն ինչ ասեմք տրոնեցի մէջէ-
գելին՝ հայ կնքուած գերեզմանի քա-
րերը վերցնելու և գերեզմանատեղում
չինութիւններ չինելու համար, քանի
որ մեր հուշակաւոր Ագաւիքը իրեն
թոյլ է տուել նոյն կերպ վարուել իւր
նախնեաց շրէրմաների հետ:

Ա. Գ.

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ն

ՖՐԱՆՍԻԱ. — Ֆրանսիայի Մադա-
գասկարի կառավարութիւնից վերջնա-
կան մեքողական պատասխանը ստա-
ցած լինելով, պատրաստուած է արշա-
ւանքի: «Fragor»-ն այդ առթիւ հարորդ-
գում է հետեւեալը:

Արշաւանքի գլուխ նշանակուած է
գեներալ Դիւլէյն, որ բանակը բաղկա-
ցած պէտք է լինի չորս վաշտ հետեւա-
կազորից և 3 վաշտ ծովային զոր-
քից: Պէտք է գործածուի նաև հիմե-
լազոր, որքան որ երկիրը դրա համար
յարմարութիւններն իւր ներկայացնի:
Այս հիմեղազորները պիտի կազմակեր-
պուեն աֆրիկեան ուրիշ ֆրանսա-
հպատակ տեղացիներին:

Գեներալ Դիւլէյնը, որ կարգուած է
արշաւանքի հրամանատար, նշանակու-
ած է եղած չինական պատերազմների
մէջ, մասնաւորապէս Ֆորմոզա կղզու
առման ժամանակ:

Ֆրանսիայի Մադագասկար արշաւա-
նու նկատմամբ տեսած պատրաստու-
թիւնները լաւ տպաւորութիւն առաջ
բերած չեն: Ֆրանսիական արտաքին

*) Տես «Նոր-Կար» № 191.

գործերի միջնորդի առ առժեռարտա-
սանած ճառը և կարենտի վերջնա-
կան վճիռը բաժանարար անհանգստու-
թիւն են պատճառուել Լոնդոնի բարձր
շրջաններին, թէկէ այդ գործը լինէր
դեռ ևս բացէ ի բաց չէ երևում մա-
մուլի մէջ:

Պաշտօնական «Daily News» թեր-
թը ասում է. «Որովհետեւ Անգլիան ըն-
դունած է արդէն Յրանսիայի գերելիա-
նութիւնը Մադագասկարի վրայ, ու
բեմա՞ այլ ևս չի կարող որ և իցէ դժգո-
հութիւն լայտնել կամ հակառակել
Նրան՝ դէպք Մադագասկար անկէր ար-
շաւանքի ժամանակ»:

Իսկ «Standard»-ը միևնոյն խնդրի
առթիւ առաւել խիստ բերան է գոր-
ծածու՝ ասելով.

«Յրանսիայի Մադագասկարի վրայ
ունեցած գերելիանութիւնը անվիճելի
է, սակայն Հանդիսութիւնը արդ մասին
արտասանած ճառը և մամուլաբա-
սկէ ճիշտ տաճած յօդուր, թէ Մադա-
գասկար կղզին կարող է ժամանակով
ծաղիկայ մի գաղութայր լինել, ցոյց
է սակայն պարզապէս ճիշտ: Մադագա-
սկարը գլխովին իւրացնելու ճակատակը
Միջերկրի Անգլիան երբէք չի կարող
այդ տեսակցութիւն հետ հաշտուել, և թէ
Ֆրանսիական կառավարութիւնը ինքը
արդէն լծու չլիտի սոյն իրեն խոհե-
մութեան սահմանները անցնելու»:

Նոր ճառերով, Այդ պակասը խիստ ըզ-
գալի է, սակայն ծովային վարչութիւ-
նը պիտի կարողանայ այդ ծախքերը
մտցնել ապագայ բիւջէի մէջ:

—Այս օրերս Վիեննայ կայսրը Ներ-
կայ գտնուեցաւ գերմանական ճոր-
ընտիր դորքի երդման արարողութեան,
որի վերջանալուց յետոյ այս խօսքերը
ասաց Նրանց:

«Դուք այժմ գտնուում էք Աստուծոյ
առաջ և սեղանի վրայ խաչը վկայ է
ձեր տուած երդման: Դուք կոչուած
էք զօրքի մէջ ծառայելու և այսու-
հետեւ պիտի կրէք զինուորական փայ-
լուն մունդիրը՝ իմ աչքի առաջ, բայց
աշխատեցէ՛ք այդ հազուադէպ կրիւ պա-
տուով և կատարել այն պարտականու-
թիւնները, որոնք դուք եւս ձեզ
վրայ հայտնիք: Կաշտակարարութեան
սուրբ գործի վերաբերմամբ:

«Դուք պարտական էք ձեր վրայ
դրուած պարտականութիւնը կատա-
րել նաեւ ի ներքուստ, սրահաւանդով
ձեր կրօնքը, կարգերն ու բարոյակա-
նութիւնը: Այժմ զնացէ՛ք և ծառայե-
ցէ՛ք ձեր կոչման, կատարեցէ՛ք այն
ամեն հրամանները, որոնք ձեզ կըլի-
նեն իմ կամքով և հրամանով:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ
ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 12 Նոյեմբեր. —
Այսօր, օրուայ ժամը 3 ին, Ձմե-
րային պալատի նիկոլեական դահ-
լիւնում ռուս պատգամաւորութիւն-
ները, որոնք եկել էին Պետերբուրգ
զանազան նահանգների ազնուական-
նութեանց, քաղաքային վարչու-
թեանց, զեմստովոյի, վաճառականու-
թեան, մեշչանինների արհես-
տաւորների և գիղացիների, Պարիզի
ռուս գաղթականութեան, Մոսկուա-
յի հնապաշտների, Տաւրիական նա-
հանգի կարալիւնների կողմից, ներ-
կայացան Թագաւոր Կայսրին: Բոլոր
պատգամաւորութիւնները թիւն
էր 116: Կայսրը Պրէսթորֆենեան
գնդի համադրեցողով էր. և կրում
էր Սնդրիւկովայ ժապաւէնը: Ներ-
քին գործերի միջնորդ պատգամա-
ւորութիւնները ներկայացրեց Կայ-
սրին. Նորին Սեծութիւնը պատ-
գամաւորներից շատերին բարեհա-
ճեց հարցուփոխ տնել:

Պետական խորհուրդը հաւանու-
թիւն տուեց Նիժնի-Նովոգորոդում
արհեստաւորաց աշակերտների հա-
մար ռուսական բանուլու ծրա-
գրին:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 13 Նոյեմբեր. —
Թագաւոր Կայսրը սենատին ըն-
դաւանած ժամանակ ասաց. «Պարոն-
ներ, իմ հանգուցեալ հօր կողմից
շնորհակալ եմ ձեր աշխատանքների
համար: Ես համոզուած եմ, որ իմ
օրով էլ սենատը եւ գործունէու-
թեան մէջ կ'առաջնորդուի միմիայն
ճշմարտութեամբ և օրէնքով:

Թմբակը — հրատարակիչ
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Ներկայում զուգնացնել

Թիֆլիսից Բաթում գնում է
Մարդաս գնացքը առաւօտեան

ժամ 30 րոպէին, իսկ Բաթում հասնում
է երեկոյեան 9 ժամ 45 րոպէին: Պոս-
տային գնացքն երեկոյեան 6 ժամ 50
րոպէին: Բաթում հասնում է 8 ժ. 15
րոպէին:

Բաթումից Թիֆլիս գալիս է
Մարդաս գնացքն առաւօտեան 9 ժ.
40 րոպէին: Թիֆլիս հասնում է երե-
կոյեան 9 ժ. 55 րոպէին: Պոստային
գնացքը գլխից 11 ժ. 20 րոպէին, Թիֆ-
լիս հասնում է ցերեկը 12 ժամ 25 րո-
պէին:

Թիֆլիսից Բաթում գնում է
Պոստային գնացքը ցերեկը 1 ժամ 10
րոպէին, Բաթում հասնում է առաւօտեան
7 ժամ. 30 ր.:

Բաթումից Թիֆլիս գալիս է
Պոստային գնացքը գլխից 11 ժ. 5 րո-
պէին: Թիֆլիս գալիս է երեկոյեան 5 ժ.
50 րոպէին:

Թիֆլիսից Գանձակ գնում է
Ապրանքակիր-մարդաստան գնացքը
երեկոյեան 7 ժամ. 27 րոպէին, Գա-
նձակ հասնում է առաւօտեան 7 ժ. 4 ր.

Գանձակից Թիֆլիս գալիս է
Ապրանքակիր-մարդաստան գնացքն երե-
կոյեան 6 ժամին, Թիֆլիս գալիս է ա-
ռաւօտեան 7 ժամ 35 րոպէին:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՅՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՐԻ

ՌՈՅԵԼՆԵՐ

ԴԱՀՆԱՄՈՐՆԵՐ

ՅԵՐԱՍԵՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԶՈՐԹԱԿԵՐ,
ԿԻՐՄԱՆԵՐ, ՖԻԼԵՏԵՐ, ՎԱՐՆԵՏԵՐ,
ԶԻՆԵՐ, ԴԱՐԵՐ ԵՆ ԱՅԼ ԵՆ ԱՅԼ:

Բոլոր տեսակի գործիքների համար
գնել կարելի է ԳԻՏԻՆԻ մաս-մաս
ՆՈՐ-ՊԵՏԵՐԲՈՐԳՆԵՐ
ԵՐԱԺՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆԵՐԻ ՆԻ
ՁԱՅՆԱՍՏԵՐԻ ԿՈՎՈՍՈՅԵՆ
ԿԻՐՈՆՆԱԿԱՆ
Գ Ե Պ Օ
Բ. Մ. ՄԻՐՄԱՆԵՆԻ
Մասնավորապէս Կարեւոր
Կան Բնիկութեան
Տիֆլիս. Մուշկալնո Դեպո Բ. Մ. Մի-
րիանյան. Դուրձոյալ ցւ.
(552) 30—26

Մամուլի տակից յոս տեսաւ
եւ վաճառու է Թիֆլիսում, Կեդ-
րական գրադաճառանոցում
ԳԱՐ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՅՏԻ ՏԱՐԱԿՈՒՄԱՐՆԵՐ
«Մի երես եկեղեցական իրաւա-
բանութիւնը»: Բազու, 1894 թ.:
Ինքը 50 Կ. ճանապ. 15 Կ.-
(659) 5—5.

Ծախուում է Թիֆլիսի եկեղեցի-
ական և Կովկասեան գրադաճա-
ռանոցներում.

ՍՊԱՆԴԱՐ

ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆԻ

ժողովրդի վրայ լայնաշէն
պատրաստած հեծաւոր նկարը
Իրեն է 40 Կ.
(662) 20—2.

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS A. PAQUET ET Cie
ՆԱԽԱԳԵՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԸՆԵՐՈՒԹԵԱՆ
Ն. ՊԱՔԵ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղիղ և երթևեկութեւն ՄԱՐՍԵՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ ԵՒ ԲԱԹՈՒՄԻՑ
ՄԱՐՍԵՅԼԻ Երկու շաբաթը մի անգամ:

Բաթումից Մարսէյ գնալիս մտնում է Տրապիզոն, Սամսոն և Կ. Պոլիս քաղաք
Ներքը:

Բաթումից Պարիզ հաղորդակցութեան տոմսակները սովորական գինովն ունի,
Բաթումից մեկնում է՝

Չորեքշաբթի 16/2 Շոյեմբերի յոգեաւ «Անատոլի», կապիտան Գարրի,
և այդպէս երկու շաբաթը մի անգամ չորեք. օրերը, ժամը 4-ին կէսօրուայ, Տե-
ղիկութեան 7-ը ստանալու համար թիւը բարեհաճեն զեմել հետևալ գործա-
կանքին:

Բաթումում — Կ. ՎԻԿՏՈՐ ԴԱՐՆՈՅԻՆ, Նարեքեթեանյան
Թիֆլիսում — Կ. ԲԱՐԵՆԻՆԻԱՆՆԻՆ, Սեօնի փողոց, քարվանսարայ Գէորգ
Բաղայի:

Բազուում — Կ. Սամուէլ Իրեարեանի, Նորեկեկեանի քաղաքային հրապարակի
Նովոբուրսու Կոմ — Կ. ԼՈՒԻ ՌԵՆՈՅԻՆ:
(316)

ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

	Ռ.	Կ.
1. «Սոս և Վարդիթեր» վէպ (երկրորդ տիպ)	1	50
2. «Սյառի» (Թատերագրութիւն (սպառուած)	—	—
3. Երկու խօսք համարի մասին (Թարգմ. (սպառուած)	—	—
4. «Ներքին հետեր» Հին Հայաստանի (Թարգ. (սպառուած)	—	—
5. Ղարաբաղի տիրամայր Մարիամեան աղջկոյն	—	—
6. Գարսի բացումը (սպառուած)	—	—
7. Ագուլեայ երկու ու գարնի բացումը (սպառուած)	—	—
8. «Կուսածաղիկ» վէպ (սպառուած)	—	—
9. «Հայի խնդիր» (սպառուած)	1	—
10. «Շահին» վէպ	1	—
11. «Յոգե» վէպ	1	—
12. «Բողոք» վէպ	1	20
13. «Սիւրբ երկան» վէպ	1	20
14. Յուշիկներ» Ա. շրջան	1	—

Բոլոր իմ աշխատութիւններն բացի «Սոս և Վարդիթեր» վա-
ճառուում են բացառապէս ի ձ մօտ:

Հաղկէ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը:
Գումարով առնողներին 20% զեմում կըլինի:
Ճանապարհածախքն առնողի վրայ:

ՊԵՐՁ ՊՈՇԵՒԱՆՑ
30—6

Машино-строительный, чугуно и мѣдно-литейный заводъ
ТОРГОВАГО ДОМА

Заводъ
учрежденъ
въ 1863 г.

ГУСТАВЪ ЛИСТЪ
Въ Москвѣ

Патѣн завода
удостоены 42
высшихъ
наградъ

Отдѣленіе въ Баку.

Имѣетъ постоянно на складѣ въ Баку и принимаетъ заказы на:

Пожарныя трубы всевозможныхъ размѣровъ и конструкціи для
усадебъ, селъ, деревень, фабрикъ, заводоу, промышленности и т. д.

Садовыя трубы и гидروطьты. Для городовъ большія ручныя, при-
водныя и поровныя пожарныя трубы. Лучшіе пенковыя, резиновыя и
кожаные рукава и принадлежности къ трубамъ.

Локомобили и молотилки: завода Маршалъ, сыновей и К^о въ
Англи.

Арматура: лучшей доброты.

Инженеры: „Инфлуке“.

Насосы паровые: „Варингтон“, „Камеронъ“, „Блекъ“ и
Букауской системъ, всѣхъ размѣровъ.

Насосы ручныя и приводныя: Американскіе, лондонскіе, враца-
тельныя, бриджпортскіе, цѣпныя. Горизонтальныя и вертикальныя ко-
лѣсные насосы Ассенизаціонныя насосы и насосы системы „Фа-
улера“, „Летестю“, „Алвейлера“. Специальныя и центробѣжныя на-
сосы и т. п.

Паровыя котлы. горизонтальныя и вертикальныя.

Паровыя машины: горизонтальныя и вертикальныя, одноподшипровныя
двухподшипровныя, системы „Танги“ и другія.

Буровыя инструменты всѣякіе.

Десятичные вѣсы: системы „Шуэйдъ“, сотенныя вѣсы для
взвѣшиванія возовъ, вагоныя вѣсовые помосты, горизонтальныя сто-
ловые вѣсы и чугуныя клѣмечныя десятичныя гиры.

Срубы газо-водоу паро-проводныя. Желѣзныя клѣпанныя трубы
для пароваго отопленія, дымогрныя и чугуныя вертикальной отли-
вки.

Фитинги и инструменты къ трубамъ, всѣякіе.

Инструментальныя машины всѣякія и переносныя кузницы, дом-
краты, лебѣдки, дифференціальныя и обыкновенныя блоки.

Вентиляторы: „Шиле“, „Рута“ и другіе.

Приводныя ремни: кожаные англійскіе, русскіе, американыскіе
пенковыя, резиновыя и проч.

Трансмиссія всѣякія.

Каталоги высылаются безплатно по первому требованію.

Адресъ для телеграммъ: Листъ Москва—Баку.
(312) 25—3